

Astrid Holleeder

Wie praat, die gaat

Want weet je wat het is, As?
Over tien jaar haal ik nog een ouwe koe uit de sloot.

A.W. Bruna Uitgevers

JULI 2019

Het vonnis van de rechtbank in eerste aanleg

‘Klaar voor?’ vraagt Roy als hij de deur van de gepantserde Mercedes voor me opendoet. Een los knoopje van zijn witte overhemd verraadt het kogelwerende vest dat hij eronder draagt. Ik knik en ga achterin zitten. Sonja neemt aan de andere kant plaats. Roy stapt voorin in en zijn collega geeft onmiddellijk gas richting de Bunker.

In de parkeergarage van de extra beveiligde rechtbank worden we opgevangen door Ronald, die ons naar de scanstraat leidt voor het vaste ritueel. We doen onze jas en schoenen uit, leggen ze samen met onze tas op de band en lopen door de scanner. Geen gepiep dat metaal verraadt dat niet mee naar binnen mag. Sonja en ik pakken onze spullen van de band, trekken onze schoenen weer aan en stappen met Ronald in de lift. Een verdieping hoger stappen we uit en lopen achter hem aan een lange gang door naar een door tl-lampen verlichte ruimte. Daar, aan een lange tafel, zitten onze kinderen Francis, Rich en Miljuschka al te wachten.

We zitten op dezelfde plek waar we vier jaar geleden ook zaten. Toen stelde officier van justitie Karin Zon de vraag aan mijn moeder en de kinderen of zij begrepen wat er kon gebeu-

ren als Sonja en ik tegen Willem Holleeder getuigden. Dat begrepen ze heel goed. Wim zou het verraad niet accepteren: 'Wie praat, die gaat.' Bij anderen die over hem verklaarden, had hij die belofte al eerder waargemaakt, dus daar hielden we van het begin af aan rekening mee. Maar eerlijk gezegd stopte daar ons voorstellingsvermogen. Nu, vier jaar later, weten we heel goed wat er allemaal bij komt kijken om dat doodvonnis voor te blijven. En het is de vraag hoe lang we dat nog volhouden.

Want Wim heeft een lange adem. Bij Sonja's man Cor duurde het jaren voordat een kogelregen een einde aan zijn leven maakte. Voor Wims misdadcollega Johnny Mieremet haalde hij naar eigen zeggen 'na tien jaar nog een ouwe koe uit de sloot'. Johnny had Wim in 1996 dwarsgezet. In 2006 antwoordde hij 'ja' op de vraag '*Are you Johnny?*' en werd direct onder vuur genomen. Na tien jaar werd 'de ouwe koe' alsnog geliquideerd. Want Wim vergeeft niet en Wim vergeet niet.

Maar daar leg ik me niet bij neer. Ik heb een missie. Ik ga Wim overleven. Ik gun hem niet het genot dat hij mij 'die klap in het donker' geeft, zoals hij zo beeldend over zijn slachtoffers kan vertellen. Ook al weet ik dat het alles is waar hij nu voor leeft, ik ben niet van plan de volgende te zijn die 'iemand met dat ding op me af ziet stormen en weet: het is klaar, en dan denkt: had ik het maar niet gedaan'.

Tegelijkertijd ben ik realistisch en dus heb ik een tijdlijn voor mezelf uitgezet met doelen die ik zeker wil halen. Het eerste heb ik gehaald. Vandaag doet de rechtbank uitspraak. Het volgende moment is het halen van het hoger beroep en daarna de uitspraak in cassatie. Dan pas is Wim onherroepelijk veroordeeld en ben ik klaar met het proces.

Maar belangrijker dan het einde van het proces is het halen

van de twaalfde verjaardag van Stientje in de zomer van 2024. Tot dat moment blijf ik zo anoniem mogelijk. De foto's die er van mij bestaan zijn oud en op internet staat geen enkele foto van mij. Als ik mijn gezicht tot het einde van de zomer 2024 weet te verbergen, maak ik een goede kans het te halen. Het is nu juli 2019. Stientjes zevende verjaardag hebben we net een maand geleden gevierd. Nog krap vijf jaar van verstoppen en uitgekiend verschijnen te gaan.

De uitspraak vindt plaats in de zittingszaal boven ons. Om veiligheidsredenen volgen wij het een verdieping lager live op een groot scherm. Mijn moeder volgt de uitspraak thuis via een speciaal ingelaste uitzending op televisie.

Ik kijk de kamer rond. Sonja, Miljuschkka, Francis en Rich staren stil voor zich uit. De spanning is van hun gezichten af te lezen. Miljuschkka zit naast me. Ik pak haar hand en kijk haar van opzij aan. Ze is dapper. Net als Francis, die tegenover haar zit. De vrouwen in onze familie hebben elkaar altijd gesteund, met mijn moeder als belangrijkste steunpilaar. Zij koos zonder aarzeling voor haar dochters, omdat ze wist waar haar oudste zoon toe in staat was.

Het beeldscherm is zwart. Om ons heen werken technici druk aan het tot stand brengen van de liveverbinding. Rich zit naast Sonja en zoekt mijn blik. Met Cor dood en Wim achter de tralies is hij de enig overgebleven man in de familie.

Ineens hebben we beeld. De zittingszaal is zichtbaar. Er klinkt rumoer. Op het scherm zie ik Wim de zaal binnenlopen. Het gaat beginnen. De spanning neemt toe. Sonja trekt met haar arm, haar zenuwtic speelt op. Francis friemelt aan haar jas. Rich trilt met zijn been. Miljuschkka bijt op haar lip. Ik krijg het koud. Ik zie Wim voor het eerst in vier jaar. Gedurende het proces zat

ik in een getuigenbox. Hij onzichtbaar voor mij, ik onzichtbaar voor hem en het publiek.

Hij draagt een zwarte broek en een donkere trui en ziet er netjes en verzorgd uit. Zoals altijd secuur op zijn uiterlijk. Als meisje van zeven keek ik naar mijn moeder terwijl ze zijn broek in de plooi streek als hij op zaterdagavond uitging. Zag ik hoe hij in woede uitbarstte als de plooi niet helemaal recht zat en mijn moeder weer opnieuw begon. En opnieuw, totdat het naar zijn zin goed genoeg was. Ik was trots op hem als hij de deur uit liep in zijn lange leren jas en met zijn haren netjes gekamd. De laatste keer dat ik hem zag, droeg hij zijn North Face-jas. Ik herinner me het schurende geluid van die jas op de momenten dat ik naast hem liep en stiekem onze gesprekken opnam.

Wim gaat zitten. Een kuchje verradt zijn zenuwen. Hij doet zijn sluike, zwarte haar opzij. Op de manier waarop ik hem dat al mijn hele leven zie doen, voorzichtig van voor naar achter. Hij pakt een bekertje water. Sterke handen, lange, slanke vingers. Vroeger had hij wratjes op zijn vingers en keek ik toe als hij ze aanstipte met een giftig stinkend spul, dagen achtereen, waardoor ze slonken en uiteindelijk weggebrand werden. Elke beweging die hij maakt, brengt een herinnering naar boven. Het doet me pijn hem zo te zien. Vandaag wordt de rest van zijn leven bepaald. Ik kan het niet opbrengen te kijken naar wat ik hem aandoe en sluit mijn ogen.

De voorzitter van de rechtbank, mr. Wieland, neemt het woord. 'Meneer Holleeder, de rechtbank doet vandaag uitspraak in uw zaak.'

Mr. Wieland ken ik van mijn werk als advocaat. Regelmatig stond ik voor hem in de zittingszaal. Hij is een zeer ervaren, eigenzinnige rechter die zich door niets en niemand laat beïn-

vloeden. Dat leverde mijn cliënten soms verrassende rechterlijke oordelen op. Ik maak me zorgen om die eigengereidheid. Tijdens de zittingen onderhield hij regelmatig ogenschijnlijk gezellige onderonsjes met Wim. Meer dan eens deelden ze humoristische kwinkslagen met elkaar en het grote aantal zittingsdagen gaf Wim tijd genoeg om een band met zijn ondervrager te creëren. Ik houd mijn hart vast. We spraken er regelmatig over: wat moeten we doen als hij wordt vrijgesproken en als vrij man de rechtbank uit loopt? Tja, wat dan...? Ook ons lot ligt vandaag in handen van mr. Wieland en de beide andere rechters.

De edelachtbare heer Wieland schraapt zijn keel. De zaal verstomt. Het voorlezen van de uitspraak begint.

‘De moord op Cor van Hout.’

Sonja en ik kijken elkaar aan. De rechtbank begint met Cor. Zestien jaar lang leefden wij met de wetenschap dat Wim verantwoordelijk is voor Cors dood. Vandaag komt er hopelijk gerechtigheid. Rich pakt Sonja’s hand stevig vast. Francis plukt zenuwachtig aan haar tas. Ik sluit mijn ogen en luister aandachtig.

‘De rechtbank acht bewezen dat u de opdracht heeft gegeven voor de moord op Cor van Hout.’

Sonja springt op van haar stoel en gilt door haar tranen heen. Francis barst in snikken uit en Rich probeert zijn emoties te verbijten. Miljuschka slaat haar handen voor haar gezicht. Ik ben verdoofd.

Rechter Wieland gaat verder. De rechtbank veroordeelt Wim voor het geven van de opdracht tot de moord op Willem Endstra, de zware mishandeling van David Denneboom, de moord

op Thomas van der Bijl, de moord op Kees Houtman, de moord op John Mieremet en de doodslag op Robert ter Haak.

‘Dan de straf die daarop moet volgen.’

We houden elkaars handen vast.

‘De rechtbank komt tot de conclusie dat er een groot gevaar voor herhaling van gewelddadige strafbare feiten van u uitgaat en dat een levenslange gevangenisstraf daarom passend is. De rechtbank veroordeelt u tot een levenslange gevangenisstraf.’

Levenslang.

Ik loop naar een hoekje van de kamer en bel mijn moeder.
‘Mam?’

‘As?’

‘Het is levenslang.’

‘Ja, ik hoorde het...’ Stilte. ‘Maar As, het is zijn eigen schuld. Ga jij je nou niet ellendig voelen hierom.’

‘Nee...’

‘Hij heeft genoeg kansen gehad om het anders te doen. Echt.’

‘Ja.’

Ik weet dat mama gelijk heeft. Wim was na een gevangenisstraf van elf jaar voor de Heineken-ontvoering en een straf van negen jaar voor de afpersing van onder anderen zijn witwasser Willem Endstra een gewaarschuwd mens. En een geluksvogel, want met slechts twee veroordelingen was hij goed weggekomen. Voor het opdracht geven tot liquidaties was hij tot dan toe de dans ontsprongen. En als Wim na zijn laatste vrijlating in 2012 zou hebben besloten te stoppen met moorden, dan hadden Sonja

en ik hem daar uit lijfsbehoud mogelijk mee weg laten komen. Maar Wim wilde doorgaan.

‘We zouden graag naar je toe komen, mam, maar...’

‘Nee, niet doen! Jullie gaan geen onnodig risico nemen. Ik red me wel.’

‘Zeker weten?’

‘Zeker weten. Maak je om mij geen zorgen.’

‘Oké.’

Mama klinkt sterk, maar ik weet dat zij het ook moeilijk heeft. Juist nu zouden we bij haar moeten zijn. Maar dit zijn van die dagen waarvan Wim verwacht dat we naar haar toe gaan. En hoewel mama slechts haar inner circle haar nieuwe adres heeft gegeven, kunnen ook zij het bewust of onbewust doorvertellen. En dan is er nog die bekende die ze een keer op de galerij tegenkwam. Genoeg mogelijkheden dus om erachter te komen waar ze woont. Of Wim er ook van op de hoogte is weet ik niet. Maar als hij het weet, dan heeft hij plaats, dag en ongeveer een tijd: de drie componenten die nodig zijn voor een liquidatie. Zonder plaats zijn een dag en een tijd niet voldoende. Maar op een bekende dag als deze, met dit beperkte tijdframe, is het beter dat niet uit te proberen.

Sonja komt bij me staan. ‘En? Hoe is mama eronder?’

Ik haal mijn schouders op.

‘We hebben het er zo wel over,’ zegt ze.

We worden geroepen, het is tijd voor vertrek. De beveiliging is zover. Sonja en ik worden als eersten weggebracht, tot bij Sonja voor de deur van haar woning. Daar stopt onze persoonsbeveiliging, want die is beperkt tot vervoer naar de rechtbank en weer terug. Verder moeten we zelf zorg dragen voor onze veiligheid.

Bij Sonja aangekomen stappen we meteen in mijn gepantserde auto. We gaan toch even naar mama toe.

‘Gaat het?’ vraagt Sonja zodra we op weg zijn.

‘Jawel,’ zeg ik. ‘Maar ik stort een beetje in.’

We hebben naar de uitspraak toegeleefd. Het vonnis is keihard. Wim verdient zijn straf, maar het lijkt me vreselijk voor hem om aan te kijken tegen de uitzichtloosheid van levenslang.

‘Ik gun het hem van harte,’ zegt Sonja als ik die woorden uitspreek. ‘Had hij het maar niet moeten doen.’

Zij heeft geen greintje medelijden met Wim. Logisch. Hij heeft haar man laten vermoorden, dreigde haar kinderen te doden, en omdat hij vermoedde dat Sonja met de politie praatte, had hij de opdracht voor haar liquidatie ook al gegeven. Mee-dogenloos elimineert Wim elk gevaar voor zijn vrijheid. Van de zes doden waar hij zojuist voor veroordeeld was, hadden er vier over hem gepraat. De andere twee kunnen dat niet meer. Sonja was als volgende aan de beurt. Zijn eigen zusje. En ik weet dat hij om die bloeddorst levenslang moet worden opgesloten. Toch doet het me pijn als ik terugdenk aan het blinde vertrouwen in zijn stem, tijdens de gesprekken waarmee hij zichzelf nietsvermoedend ophing. Ik was een van de weinigen die hij in vertrouwen nam. En dat vertrouwen heb ik beschaamd. En terecht. Maar toch...

‘Vertrouwen beschaamd?!’ roept Sonja. ‘En mijn vertrouwen dan? En dat van de kinderen die met hem zijn opgegroeid? En Cor, zijn zwager, zijn bloedgabber? Je bent niet goed. As, ik heb mijn leven lang alles voor hem gedaan. Hij had het liefst mijn hele gezin uitgemoord. En als het aan hem ligt, doet hij dat alsnog.’

Sonja heeft gelijk, ik weet het, ik geef hem te veel krediet. Nog steeds.

We komen aan bij het ouderencomplex waar mijn moeder woont.

‘We kunnen niet lang bij mama blijven. We moeten nog naar Peter,’ zegt Sonja.

‘Het hoeft niet lang. Als ze ons maar even gezien heeft.’

Het wooncomplex heeft vier ingangen met verschillende parkeergelegenheden rondom. Aan de zijkant van het gebouw ligt een weggetje. Aan het begin van die weg staat een verkeersbord: VERBODEN IN TE RIJDEN. Wij negeren het verbod en rijden door, want daarachter, verscholen tussen het groen, ligt nog een parkeerterrein voor het personeel. We kunnen er zo goed als voor de deur van de dienstingang parkeren. Het is de veiligste manier om de flat binnen te komen.

Sonja heeft de sleutels al in haar hand, en we schieten naar binnen en gaan twee trappen op naar de overdekte galerij tot aan mama’s appartement. Sonja doet de voordeur open, want dat lukt mama niet zo vlot meer. Ze komt maar moeilijk overeind uit haar stoel en is slecht ter been. Ze ziet ons binnenkomen en roept: ‘Hé, potverdomme, waarom doen jullie dit nou!’

‘We willen je gewoon even zien. Ben je niet blij?’

‘Ja, natuurlijk wel. Maar wat heb ik eraan als jullie straks op de grond liggen met dat eigenwijze gedoe?’

‘Koffie, mam?!’ schreeuwt Sonja vanuit de keuken.

‘Nou, doe maar dan. Als jullie er toch zijn.’

‘Ik ook, Son. Gaat-ie, mam?’ Ik pak haar hand.

‘As, het is niet anders. Ik weet toch hoe hij is. Ik vind het vooral voor jullie zo erg.’

‘Wij redden ons wel.’

‘En nu?’ vraagt mijn moeder.

‘Hij gaat in hoger beroep,’ zeg ik, terwijl Sonja met de koffie binnen komt lopen.

‘Dus het begint weer van voren af aan?’

‘Ja.’

‘En hoe lang gaat dat dan weer duren?’

‘Dat is niet te zeggen. Misschien nog een jaar of drie.’

‘Allemachtig. Er komt ook geen einde aan die ellende. Ik weet niet of ik dat trek.’

Sonja en ik kijken elkaar aan. Wij zijn ook moe. Vier jaar lang heeft Wim de aandacht van zijn misdaden afgeleid door het proces over ons te laten gaan in plaats van over hem. Vier jaar lang zijn we door hem uitgemaakt voor leugenaars en psychisch gestoorden. Het was alsof wij terechtstonden en niet hij. Wij waren de daders, hij het slachtoffer. Maar we hadden niet anders verwacht. Het is iedereen overkomen die ooit met Wim in aanraking is geweest en de waarheid over hem vertelde. Voor ons maakt hij geen uitzondering.

Toch was het afzien om te moeten aanhoren hoe hij ons, maar vooral zijn dode slachtoffers, de schuld gaf van wat hij had gedaan. Het was regelmatig misselijkmakend, maar we hebben het doorstaan. Sonja en ik – anders dan Wim had gehoopt – levend en wel.

‘Ik zie er ook niet naar uit dat het allemaal weer opnieuw begint, mam,’ zegt Sonja. ‘Maar wat moet dat moet.’

‘Ja, zo is het ook. Nou, nog een bakkie koffie dan maar?’ zegt mijn moeder.

‘Eentje nog en dan moeten we echt gaan.’

‘Zo snel? Maar jullie zijn er pas.’

‘Weet ik, maar Peter was ook bij de uitspraak en we hebben afgesproken elkaar vandaag nog even te zien. Het is voor hem ook een bijzonder moment nu Wim eindelijk veroordeeld is voor Cor...’ leg ik haar uit.

‘Waarom ga je niet mee naar Peter?’ vraagt Sonja. ‘Ben je er even uit.’

‘Nee, dat is me te vermoeiend.’

‘Een hele dag in je stoel zitten is veel vermoeiender. Ga mee, anders zit je hier maar te verpieteren.’

‘Kom op, ouwe,’ zeg ik liefkozend, en ik pak haar beet en geef haar een kus. ‘Son, vraag jij Fran?’

‘Ja, ik app haar.’

‘Maar dan moet die meid weer helemaal hiernaartoe komen. Kan ik niet gelijk mee?’

‘Nee, je bent te langzaam. En dan moet die rollator nog in de auto. Nee, Fran haalt je. Laten we gaan, As,’ zegt Sonja. ‘Ik start de auto vast.’

‘Dag mam, tot zo,’ zeg ik.

Sonja loopt naar buiten en ik houd de deur open; als er iemand staat, kan ze nog snel terug naar binnen. Er staat niemand. Ze stapt in en start de auto. Dat blijft een spannend moment. Er kan inmiddels een explosief onder zitten. Dat hebben we geleerd van Wim; omdat hij bang was voor represailles uit de omgeving van zijn slachtoffers, liet Wim Sonja altijd zijn auto starten, om te testen of er geen bom onder zat. Nu start Sonja om dezelfde reden mijn auto, maar vrijwillig, omdat ze vindt dat het geen zin heeft om samen de lucht in te vliegen.

Aangekomen op de plek waar we Peter verwachten, zien we mijn moeder weer en staat Rich in de tuin met een biertje in zijn hand. Miljuschka is in de keuken met hapjes in de weer en Francis is op zoek naar de juiste glazen. Ze heeft de fles champagne meegebracht die ze van haar vader een paar jaar voor zijn dood in 2003 heeft gekregen. Ze heeft hem altijd bewaard voor een bijzonder moment.

Als Peter er ook is, ontkurkt ze de fles en schenkt onze glazen vol.

‘Op papa! Ik hoop dat hij nu rust kan vinden,’ zegt ze, en we

proosten met elkaar op de gerechtigheid die Cor vandaag eindelijk heeft gekregen.

Het is fijn dat Peter naar ons toe is gekomen. Cor en hij hadden een bijzondere vriendschap en in de jaren na Cors dood is hij die vriendschap altijd trouw gebleven. Bij zijn vertrek herinnert hij Sonja en mij opnieuw aan wat hij Cor heeft beloofd: hij zal er altijd voor Rich zijn.

Als Peter weg is, zitten wij nog even met elkaar bijeen. De afgelopen jaren waren zwaar, maar we zijn nog even hecht als vroeger.

Miljusjka neemt mij even apart. 'Hier, mam, ik heb nog iets voor je.' Ze geeft me een klein cadeautje. 'Pak maar uit.'

Ik pak het uit en het is een visitekaartje. Mijn naam staat erop, en daaronder staat: ADVOCaat/AUTEUR/JOURNALIST. Ik kijk Miljusjka aan.

'Ga niet stilzitten, mam. Ik weet dat de afgelopen jaren je gesloopt hebben, maar blijf doorgaan. Je kan nog genoeg voor anderen betekenen. Laat je niet gijzelen door de situatie.'

'Je bent lief. Komt goed. Dit hebben we in elk geval gehaald.'

We nemen afscheid van elkaar en Sonja en ik rijden terug naar haar huis.

'Ik kan het niet uitstaan. Staat hij weer met een biertje in zijn hand,' zegt ze.

'Wie? Rich? Het is een heftige dag vandaag, Son. Zijn oom is veroordeeld voor de moord op zijn vader.'

'Maar waarom moet daar dan altijd een biertje bij? Het gaat helemaal niet goed met hem.'

'Nee. Ik bel hem morgen even.'

'Wat een dag, hè As?'

'Zeg dat wel. Een emotionele rollercoaster.'

'Ja, ik ben gesloopt.'

'Ik ook.'

Eenmaal thuis nemen we een kop thee en gaan naar bed.

‘Lig je hier weer. Voor de zoveelste keer. Nou, ik ga slapen. Morgen weer een dag,’ zegt Sonja.

‘Ik ga ook zo slapen,’ zeg ik.

Als ik in bed lig, krijg ik een berichtje op mijn telefoon binnen: *Hi lieverd, ik lees in de krant dat hij veroordeeld is. Fijn dat het nu klaar is voor jullie. Eindelijk over tot een normaal leven. Veel geluk.*

Was dat maar waar, typ ik. Maar ik wis het weer. Haar berichtje is lief bedoeld. En de verwachting die eruit spreekt is begrijpelijk: we vertrouwen erop dat gevangenis ons beschermen tegen moordlustige types zoals Wim. We gaan ervan uit dat als ze achter slot en grendel zitten ze uit de samenleving zijn gehaald en geen kwaad meer kunnen doen. Maar helaas maakt het gevangenisstelsel die terechte verwachting niet waar. ‘Voortgezet crimineel handelen in detentie’ wordt het genoemd. En dat betekent dat alles in de bajes gewoon doorgaat. Vrouwenhandel, handel in drugs, liquidaties – er is geen enkele vorm van criminaliteit die zich laat tegenhouden door gevangenis-muren. Hoe dik ze ook zijn. Want een gevangenis runnen is mensenwerk, en waar mensen werken, is er de kans op bedreigd of corrupt personeel, op advocaten die zich wat al te zeer met de belangen van hun cliënt identificeren en anderen die door de charmes van de charismatische *bad boys* wat grenzen overschrijden. Voeg daarbij de partners, kinderen, vrienden, vriendinnen en familie die uit liefde hulp van buitenaf bieden, en de conclusie is wat de praktijk laat zien: dat alle vormen van criminaliteit gewoon doorgaan. Ook moordplannen laten uitvoeren om het verlangen naar wraak te stillen.

Nee, we gaan zeker niet over tot een normaal leven. Integendeel. Maar om dat nu in een reactie op een lief bedoeld

berichtje te zetten, klinkt wel erg zuur. *Dank je, lief dat je aan ons denkt. Jij ook veel geluk*, stuur ik terug. Ik doe het licht uit en probeer te slapen.

JULI 2019

Rich – Justitie

Sonja moet naar de dokter en ik rij haar om haar af te zetten. Zo vermijden we de kwetsbare meters van de auto tot de deur.

Onderweg bel ik Rich. ‘Hé Rich, mama zit naast me. Je staat op speaker. Gaat het wel goed met je?’

‘Ja hoor, waarom?’

‘Je was zo stil gisteren.’

‘Ja, en?’

‘Nou, ik dacht: misschien is er iets.’

‘Weet je, As, hij is wel veroordeeld, maar je weet dat het niet over is. En dan zie ik gisteren al die mensen van justitie blij zijn en dan denk ik: jullie waren onze vijanden. Jullie geven geen reet om ons. Ze zien ons nog steeds als gajes, en weet je, voor hen is het voorbij – hup naar de volgende zaak – maar voor ons niet.’

Sonja en ik kijken elkaar gelaten aan.

‘Rich, ze gaan niet over naar de volgende zaak, want er komt nog een hoger beroep.’

‘Ja, en dan? Als ze de afgelopen jaren niets voor ons gedaan hebben, gaan ze dan nu ineens wél iets doen? As, ze weten dat hij jullie wil vermoorden, want daarom moeten jullie toch ei-

genlijk in een getuigenbeschermingsprogramma en naar het buitenland, of niet?’

‘Ja.’

‘Dus ze weten dat hij jullie wil vermoorden, maar ze doen helemaal niets voor jullie. Of voor ons. Wanneer ben jij voor het laatst met een vriendin wat gaan eten? Als je die nog hebt? Heb je die nog? Wees eerlijk.’

‘Rich, het ligt gecompliceerd. We zijn in gesprek om dingen te verbeteren.’

‘Dat bedoel ik. Hoe lang ben je al in gesprek zonder dat er iets verandert? Je schrijft een boek over hoe er met jullie wordt omgegaan. Dat jullie helemaal geen bescherming krijgen. Iedereen vindt dat krankzinnig. De minister van Justitie zegt op tv dat hij met je wil praten, maar hij moet je nu nog uitnodigen. Die gasten van justitie hebben jullie alleen maar gebruikt. Jullie hebben alles voor ze gedaan, maar wat doen zij nou voor ons?’

‘We hebben elkaar toch?’

‘O ja, elkaar? Wanneer hebben wij voor het laatst iets samen gedaan, dan? En dan bedoel ik niet die ene keer per jaar ergens sneaky naar binnen glippen, vol stress in je lijf een bak koffie drinken en dan overal om je heen moeten kijken als je weer naar buiten loopt. Dat was toch niet de afspraak! Jullie zijn gewoon keihard in de maling genomen.’

‘Ik heb er zelf voor gekozen om te getuigen, Rich.’

‘Getuigen, ja! Maar heb jij ervoor gekozen om al jaren niet met je kleinkinderen naar een speeltuin te gaan? Nee, As, daar heb jij niet voor gekozen. Daar kiest justitie voor. Ik zie mama ook amper. En dan zie ik ze daar zo staan, helemaal trots, maar zij gaan gewoon weer lekker naar huis. Naar hun kinderen met wie ze gezellig mee naar voetbal kunnen in het weekend. En jij zit binnen. Waarom kunnen wij nooit samen ergens heen?’

Wilders kan dat toch ook? Ja, tuurlijk is Wim verantwoordelijk voor al deze ellende, maar justitie had al jaren geleden kunnen besluiten die ellende te verzachten. Zij weten precies wat ze doen. Zij zijn de overheid, geen stelletje kleine kinderen. Zal ik jou eens wat zeggen, As? Wim hoeft je niet eens te vermoorden. Je bent al dood. Justitie heeft jou levend begraven. Maar ik ga je nu hangen, want ik heb hier geen zin in.’ Rich hangt op.

Ik ben helemaal van slag.

Sonja legt haar hand op de mijne. ‘Hij heeft wel gelijk, As.’

‘Ik weet het. Het is voor die kinderen ook niet te begrijpen. Maar misschien gaat er iets veranderen. Hij is nu net keihard veroordeeld voor “wie praat, die gaat”. De rechtbank zegt heel duidelijk dat zijn slachtoffers in aanloop naar het moment dat ze vermoord werden allemaal hebben voorspeld dat Wim ze zou laten ombrengen. En dat zeggen wij ook al vanaf het eerste gesprek. Nu horen ze het van een rechter. Misschien verandert dat iets.’

‘Ik hoop het. Maar As, er zit al een tijdje een auto achter ons, zie je hem? Neem de volgende afslag maar.’

Ik neem de afslag en kijk in mijn spiegel. ‘Hij rijdt niet mee, Son. Hij gaat rechtdoor. Ik draai terug.’

Als we de praktijk van haar dokter naderen, wijst Sonja naar een geparkeerde auto rechts voor ons. ‘Daar.’

Ik vertraag zodat we kunnen zien of er iemand in de auto zit.

‘Nee, is niks. Leek zo,’ zegt ze.

We rijden langzaam verder en werpen een blik in alle auto’s in de omgeving. We zien niks vreemds, dus ik zet Sonja af en ga even de buurt uit tot ik haar voor de deur weer kan ophalen.

‘En?’ vraag ik als ze weer bij me in de auto stapt.

‘Stress, zegt de dokter.’

Ik begin te lachen. ‘Had je iets anders verwacht dan?’

‘Ja, lach maar.’

Ik begin nog harder te lachen. ‘Kom op, zus, we gaan even zelf de slingers ophangen. Waar wil je heen? Even wandelen op Schiphol? Ons gebruikelijke rondje? Of rijden we door naar Parijs en komen we nooit meer terug?’

‘Liefst naar Parijs, maar ik moet mama nog eten voor vanavond brengen.’